

I курс (Література)

Тема: Михайло Коцюбинський. Життя і творчість, гуманізм світогляду.

1. Народився 17 вересня 1864 у Вінниці. Батько, Михайло Матвійович, працював дрібним службовцем, пив, через те, що часто змінював роботу. За іншими відомостями батько був людиною добродісною й працьовитою, але запальною і нестримною, мав від природи неврівноважену вдачу, не міг терпіти утисків начальства і несправедливості, і саме складні стосунки з керівництвом були причиною частої зміни роботи. Мати, Гликерія Максимівна Абаз, дуже любила сина, вклала в нього всю душу. Невдовзі Коцюбинські мусили залишити Вінницю, переїхали на село, а потім у містечко Бар. Тут Михайла віддали до початкової школи (1875-1876), де він проявив себе старанним учнем. Згодом навчався у духовному училищі у Шаргороді (1876-1880). Тут сталася подія, про яку письменник згадував з деяким гумором, 12 літнім підлітком закохався у 16 річну дівчинку, а щоби привернути її увагу, вирішив стати «великою людиною» і накинувся на книжки. Твори Т. Шевченка та Марка Вовчка справили на нього таке сильне враження, що він і сам захотів стати письменником.

2. 1881 – родина Коцюбинських повернулася до Вінниці. Через тяжке матеріальне становище сім'ї юнакові не вдалося продовжити навчання: мати осліпла, а згодом помер батько. Відповідальність за родину з 4 осіб лягла на плечі Михайла. У 1886-1889 він заробляв приватними уроками і продовжував самоосвіту, а 1891, склавши екстерном іспит на народного учителя при Вінницькому реальному училищі, працював репетитором. З 1891 року працював домашнім учителем у родині бухгалтера цукрового заводу в с. Лопатинці, де створив низку літературних творів. 1892-1896 працював у складі Одеської філоксерної комісії, яка боролася зі шкідниками винограду на території колишнього Новоросійського генерал-губернаторства. Робота в селах Бессарабської та Таврійської губернії губерній дала йому матеріал для написання циклу «молдовських» і «кримських» оповідань.

3. Улюблені письменники. З особливим захопленням він знайомиться з творчістю Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Генріха Гейне, Миколи Гоголя, Олександра Пушкіна. Готується до вступу в університет. Був знайомий з Іваном Франком, М. Лисенком – який був його кращим другом, також з Василем Стефаником, Оленою Пчілкою, Лесею Українкою та Михайлом Старицьким

4. Улюблені заняття. Квіти- це була його пристрасть і розкіш, і треба було бачити, як його іскрилися і гуляли з утіхи, коли переходив царинкою, засіяною сотками різних квітів. Не міг здержатись, щоб не запитати когось про їхню місцеву назву, яку не раз записував собі, додаючи до неї й ботанічну назву...» Він був вигадливим. Завжди по-дитячому захоплювався красою природи, людьми, кращими проявами людських почуттів, здобутками людського розуму. (Ірина Коцюбинська. Тато. с.87, 95)

5. Громадянська позиція. Займав активну громадянську позицію та самостійницькі ідеї, тому Подільське жандармське управління взяло Коцюбинського на облік. Підтримував зв'язки з учасниками «Братство тарасівців» (1890)-ліберально просвітницькі ідеї. Щотижня у будинку письменника збиралась літературна молодь міста Чернігів, зокрема, відомі у майбутньому письменники Василь Блакитний і Микола Вороний. Під час навчання в Чернігівській духовній семінарії ці суботи часто відвідував Павло Тичина.

6. Початок літературної діяльності. Дебютний літературний твір «Андрій Соловейко, або Вченіє світ, а невченіє тьма» (1884) критика оцінила вельми скептично. Вдруге почав друкуватися в 1890 (львівський дитячий журнал «Дзвінок» опублікував його вірш «Наша хатка»). Це сталося після його поїздки до Львова того ж року. Тут він познайомився з І.Франком, іншими місцевими літераторами та видавцями, налагодив співпрацю з редакціями журналів «Правда», «Зоря», «Дзвінок» та іншими, почав публікувати в них свої твори. Робота в селах Бессарабської та Таврійської губернії дала йому матеріал для написання циклу «молдавських» («Для загального добра», «Пе-

Коптьор»), і «кримських» («В путях шайтана», «На камені», «Під мінаретами») оповідань. Після чергових відвідин Галичини народився один із найкращих творів письменника – «Тіні забутих предків». За його сюжетом Сергій Параджанов створив однойменний фільм, який став одним із світових шедеврів.

7. Ще одна заслуга Михайла Коцюбинського – збагачення літературної української мови. Він привніс власні новаторські елементи в стилістику і манеру подачі матеріалу, величезну увагу приділяв словотворчості, часто використовував оригінальні мовні конструкції. І разом з тим все це відбувалося на основі народної мови, гармонійно і навіть природно з нею злилося, навіть, як відзначають літературознавці, часом здавалося, що це сама мова еволюціонує.

8. Соціально-психологічна новела стає провідним жанром малої прози М. Коцюбинського.

У 1906-1912 роках крім другої частини «Fata morgana» письменник створює новели «Сміх», «Він іде» (1906), «Невидимий», «Intermezzo», « В дорозі» (1907). «Personagrata», «Як ми їздили до криниці» (1908), «Дебют» (1909), «Сон», «Лист», (1911), «Подарунок на іменини», «Коні не винні», образки - етюди: «Хвала життю!», «На острові» (1912), а також повість «Тіні забутих предків» (1911).

Під час поїздок на острів Капрі письменник зустрічався з Горьким (російським письменником), взимку 1911-1912 років навіть жив у нього і написав там «Коні не винні» та «Подарунок на іменини». Він вражав сучасників знанням природничих наук. Письменник проникав у таємниці природи через наукову літературу і власні спостереження. Це допомогло йому глибше, по-філософськи сприймати навколишній світ, краще збагнути і точніше відтворити життя людини в органічному зв'язку з усім світом. Природа і людина зливаються у нього в одне ціле, стоять в одному поетично-філософському ряду.

9.Імпресіонізм, який визначив напрям живопису другої половини 19 століття, у літературі став лише стильовим рухом, а згодом позначився на стилі всієї модерністської прози. Назва імпресіонізму походить від картини К. Моне, написаної в 1872 р., «Імпресія. Схід сонця». Імпресіоністичне зображення легке, прозоре, просякнуте домінантою якогось суб'єктивного бачення. Стиль зосереджений на зображенні тонких почуттів і емоційних станів, тому він користується посилено детальним описом. Художня мова імпресіонізму спирається на метафоричний епітет і загалом надає перевагу численним означенням. Використовується безліч прийомів, здатних зробити зображення хистким, прозорим. Письменники імпресіоністи не прагнули зображення, відтворення предмета, реалій навколишнього світу. Вони намагалися викликати у глядача чи читача ті ж самі враження, відчуття, що виникли у них при спостереженні з певної точки зору. Імпресіоністи відмовлялися від типізації, від узагальнення. Проголошувалась випадковість. М. Коцюбинський започаткував цілком оригінальний стиль. Порівняно зі сповідальною прозою цей стиль мав нову якість- актуальний хронотоп. За своїми ознаками-часово-просторовою концепцією кольору, концепцією людини, її психодуховності, кутом зору оповідача – цей стиль співвідноситься з європейським психологічним імпресіонізмом, а також імпресіонізмом А. Шніцлера, братів Гонкурів, російським імпресіонізмом (І.Бунін, А.Чехов, О.Купрін).

10.Листування М. Коцюбинського. Одним з найцікавіших першоджерел вивчення життя письменника та творчості митця, його взаємин із сучасниками, створенням майбутніх творів є листи письменника. Приватне листування найбільш повно віддзеркалює думки їх авторів, стосунків між ними. Це листи Лесі Українки, адресовані М. Коцюбинському, листи письменника до В. Винниченка, до дружини М. Куліша, до М. Могилянського.

Листи М.Коцюбинського до В.Винниченка

15/28 червня 1909 Готель Royal Капрі

Дорогий товаришу. Листа Вашого, спасибі, дістав, але недавно, бо на Капрі я приїхав лише 1 і не догадався піти по нього на пошту. Очевидячки, я з дорогою душею пристаю на Вашу пропозицію і радий брати участь у Вашому журналі. Що ж до того, чи дам я щодо 1го числа – зараз сказати не можу. На Капрі нічого робити не буду, спочиваю, а як поверну додому – побачу. Тоді оповім. Мені так пощастило, що я побачився з Вами, що й досі не можу натішитися. Жаль тільки, що це було на людях, коли увага розсипається і не можеш ні самим собою бути цілком, ні більше дістати од людини, яка тебе цікавить. Проте не трачу надії, що ми ще колись стрінемось. У Горького я був і доволі часто буваю. Він все хвалив мені Вас і жалкував, що Ви пишете йому «обидные вещи». Коли ж прочитав у «Раді» листа Вашого, то дуже засмутився, посумнів, усе ходив і повторяв: «так мне и надо», «так и надо, пока я в издательстве». Я його не розпитував, бачучи, що він переживає не приємність, а сам на сю тему ширше не говорив. На мою думку, дуже досадно, що вийшов цей інцидент. На Капрі живеться мені дуже добре, краще, ніж я сподівався навіть. Тут гарно, тепло, а найголовніше – спокійно. Форестьера мало, я його сливе не бачу, а природа мене чарує. Нерва мені и мої міцніють. Я можу спати і не чую тої перевтоми, яка робила мені весь світ немилим. Може поверну додому здоровшим, а для сього я й їхав сюди. Був би дуже радий, коли б Ви мені написали пару слів ще сюди. Чи Ви що пишете тепер? Горький мені казав: «я чувствую, что Винниченко Сіверянський літопис 229 накануне большой вещи». Дуже хотілось би, щоб він був пророком – та я навіть певний, що воно так мусить бути. Ну, будьте здорові. Сердечно цілую вас і обіймаю. Ваш М. Коцюбинський.

Тема: Психологічна новела «Intermezzo»

Завдання: прочитати психологічну новелу «Intermezzo»

Тема: Проблема душевної рівноваги. Поетика імпресіонізму.

Поетика імпресіонізму в новелі

У новелі „Intermezzo“ найвиразніше втілилася поетика імпресіонізму. Оповідь ведеться від імені ліричного героя, усі події подаються крізь призму його сприйняття, через його відчуття та враження, тобто переважає суб'єктивне світобачення. Ми не зустрічаємо ланцюжка послідовних змін подій і явищ, перед нами — фрагменти, уривки того, що відбивається у свідомості персонажа. Для персонажа головне — потік вражень від навколишньої дійсності, він не збирається змінювати зовнішній світ, тобто можна говорити про наявність „внутрішнього сюжету“, що передає переживання людини у критичній ситуації. У такому стані людина намагається осмислити своє ставлення до світу і до самого себе — своє „Я“, з особливим ліризмом зображено картини природи. Завдяки вдало дібраній кольоровій гамі, звукам природи автор передає неповторні враження від природи, дає нам змогу краще зрозуміти психологічний стан героя.

Глибокий ліризм новели, інтонаційне багатство її мови

Новела „Intermezzo“ — твір глибоко ліричний, адже розповідається у ньому про людину, яка переживає відчуття глибокої душевної втоми і шукає способу заспокоїтися і відновити свої сили. Про це свідчить вживання різних за структурою і метою висловлювання речень: коротких, неповних, непоширених, розповідних, питальних, спонукальних з виразним емоційним забарвленням: „Я утомився. Мене втомили люди. Мені докучило бути заїздом, де вічно товчуться оті створіння, кричать, метушаться і сміються. Повідчиняти вікна! Провітрить оселю! Викинуть разом із сміттям і тих, що сміються. Нехай увійдуть у хату чистота й спокій“.

Образи-символи у творі

Образ сонця є наскрізним у новелі. Сонце не тільки змінює настрій героя, а й, проникаючи глибоко в його душу, надає іншого смислу його існуванню. На початку твору ми спостерігаємо за тим, що герой знаходиться ніби поза реальністю, він не помічає нічого навколо себе, навіть протиставляє себе природі та й самому життю, символом якого і є сонце: „На небі сонце — серед нив я“. Поступово сонце витісняє з душі втому та знесилення. Про це свідчать рядки: „Сонце! Я тобі вдячний. Ти сієш у мою душу золотий засів...“ Отже, сонце в новелі — це джерело енергії та сили. Фраза „Погаси сонце й засвіти друге на небі“ означає остаточне звільнення людської душі від старого, небажаного, від того, що пригнічувало.

Іще один наскрізний образ новели — образ зозулі, що символізує час. Тож не дивно, що саме голос зозулі сповіщає про початок нового періоду в житті героя: „Як тільки бричка вкотилася на широкий зелений двір — закувала зозуля. Тоді я раптом почув велику тишу“. Час лікує душевні рани. До зозулі-часу звертається ліричний герой із словами: „Твоє журливеку „ку-ку“ спливало, як сльози по плакучій березі, і змивало мою утому“.

Ми бачимо розгортання конфлікту між образами „моя утома“ і „сонце“. Сонце і життєстверджуюча енергія, яку воно несе, поступово витісняють із душі героя втому.

Інші образи новели поглиблюють цей конфлікт і увиразнюють. Моя утома, залізна рука города, людське горе пов'язані зі смутком, є причиною душевного дискомфорту, стресу, нервовості.

Сонце, ниви у червні, три білих вівчарки, зозуля, жайворонки — образи оптимістичні, світлі. З їх допомогою автор показує, як до ліричного героя повертається душевна рівновага і готовність знову служити людям.

Клоуз-тести. Закінчити речення

1. Жанр твору „Intermezzo“.
2. Твір написаний у... році.
3. У перекладі з італійськи intermezzo означає...
4. Новела присвячена.
5. Твір написаний у формі...
6. Розповідь ведеться від імені...
7. Новела має яскраво виражені ознаки...
8. Пейзаж у новелі поданий...
9. Після виходу новели М. Коцюбинського назвали...
10. Причиною втоми героя стали...
11. Дійовими особами твору є...
12. Для передачі стану душі ліричного героя автор послуговується засобами таких видів мистецтва, як...